

Sådan kan en ordblind elev arbejde med skriftlig fremstilling - Sofies anmeldelse i 8. klasse

Dette er et redskab, der er udviklet som støtte til fælles faglig dialog og refleksion på tværs af personale på jeres skole. Redskabet præsenterer en case, hvor en ordblind elev arbejder med skriftlig fremstilling i et skriveforløb om en boganmeldelse i 8. klasse. Casen demonstrerer, hvordan en ordblind elev kan arbejde og anvende LST i de faser af skriftlig fremstilling, der anbefales i Dansk Undervisningsvejledning (2019).

Casen fokuser på lærerens rolle i at planlægge, gennemføre og evaluere skriveforløbet her. Undervejs i skriveforløbet, er læreren særligt opmærksom på deltagelsesmuligheder for den ordblinde elev, der anvender LST i processen. Casen præsenterer også elevens færdige tekst for at vise de elementer, hun lykkes med i skrivningen for eksempel at opfylde tekstens formål og henvende sig til modtager, at revidere, skabe sammenhæng og færdiggøre teksten. Casen inddrager altså elementer i tekstudvikling og de eksekutive funktioner i skriftlig fremstilling udover selve omkodningen herunder stavning (jf. Den enkle skrivemodell).

Først præsenteres eleven, klassen og dansklærerens forarbejde. Dernæst præsenteres lærerens skriveforløb inddelt i de fire faser; forfasen, fremstillingen, revideringen og færdiggørelsen. Herefter følger elevens færdige tekst og et afsnit om, hvordan læreren evaluerer den skriftlige fremstilling. Sidst i redskabet er opstillet en række spørgsmål, der kan støtte jer som lærere i at planlægge, gennemføre og evaluere et skriveforløb med inspiration fra denne case.

Det er en god ide, at I forbereder jeres arbejde med dette redskab ved at orientere jer i vidensnotat om undervisning i skriftlig fremstilling målrettet ordblinde elever, inden I anvender case og støttespørgsmål.

Sofie, klassen, dansk-lærerens intention og forarbejde med skriveforløbet

Sofie går i 8. klasse. Hun er ordblind og bruger til daglig ordforslag og oplæsningsfunktion, når hun skal skrive tekster i skolen. Hun har dansk sammen med sin klasse, og de skal i gang med et skriveforløb, som hendes lærer har forberedt. Læreren har erfaret at eleverne, ikke kun de ordblinde, har stor gavn af stilladseret skrivning, så det er noget han prioriterer, hver gang klassen har en større skriveopgave. Sideløbende med de større skriveopgaver, lægger læreren små skriveøvelser ind, når det passer i undervisningen, fx hvis de har 10-15 minutter tilovers. De små skriveopgaver bruger læreren også til at tale om sætningsbygning, tegnsætning, stavning og brug af LST. Forud for dette skriveforløb har klassen arbejdet med en grafic novel ('Kopierne' af Jesper Wung-Sung). Sofie har med hjælp fra læreren hentet teksten digitalt på Nota, så hun kan få teksten læst op.

Læreren har allerede introduceret klassen til genren anmeldelse, og læreren har udarbejdet en skriftlig guide til skriveforløbet. Guiden er lærerens samling af den information eleverne får brug for til skriveøvelsen (dele af guiden er gengivet i blå bokse i artiklen). Sofie og hendes klassekammerater får guiden digitalt på deres platform, så de kan vende tilbage til den samt markere og kopiere fra den. Det er en stor hjælp for Sofie. Læreren har lånt formuleringerne i sin guide fra forskellige fagportaler. Læreren viser eleverne på skrift på den digitale tavle, hvad en anmeldelse er. Det ser sådan ud:

Hvad er en anmeldelse?

En anmeldelse er en tekst, hvor man giver sin egen vurdering af noget, man har oplevet. Anmelderens opgave er at beskrive og bedømme oplevelsen så godt som muligt, så vi, der læser anmeldelsen, kan tage stilling til, om vi også vil opleve det. En anmeldelse er meget subjektiv - altså, det er anmelderens egne meninger og holdninger, der er i centrum. Anmelderen skal beskrive emnets væsentligste indhold, men må ikke afsløre vigtige detaljer, som vil kunne ødelægge oplevelsen for modtageren (spoilere).

Her tager læreren altså hul på at skriftliggøre tekstens formål og modtager, og læreren præsenterer de første kriterier for skriveopgaven. Dette er starten på en tjekliste eller skriveordre til klassens elever.

Skriveforløbets fire faser

1) Før-fasen

Læreren har som støtte til elevernes skriveproces tydeliggjort den skriftlige fremstillings kommunikative formål. Sofie kan ligesom sine klassekammerater se, at det nu er hendes opgave at:

- Give sin egen vurdering af noget hun har oplevet. Anmelderens opgave er at beskrive og bedømme oplevelsen så godt som muligt.

- Anmelde subjektivt - altså, det er anmelderens egne meninger og holdninger, der er i centrum.

- Beskrive emnets væsentligste indhold, men uden at afsløre vigtige detaljer.

Hun ved også fra denne introduktion, hvad hun skal huske om tekstens modtager:

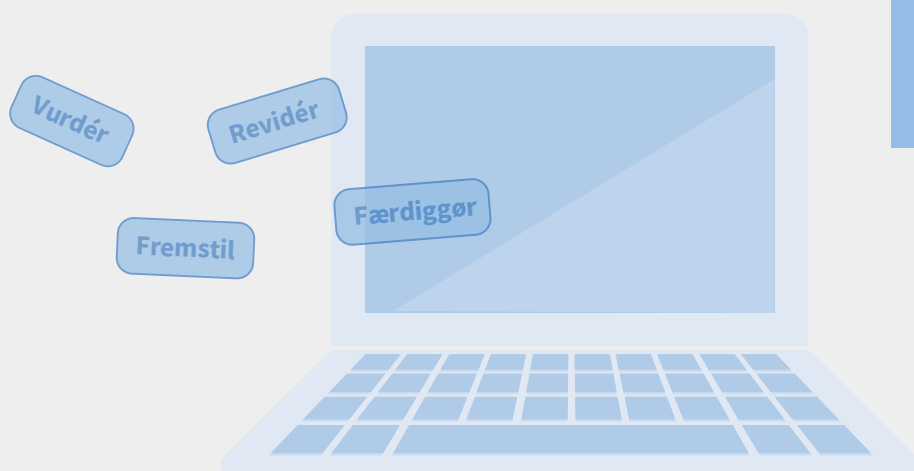
- Vi, der læser anmeldelsen, kan tage stilling til, om vi også vil opleve det
- Teksten må ikke kunne ødelægge oplevelsen for modtageren (spoilere)

Efter denne introduktion kan Sofie og hendes klassekammerater læse videre i en tydelig skriveordre. Læreren præsenterer også skriveordren mundtlig for klassen. Sofie bruger sin oplæsningsfunktion til at læse både introduktionen og skriveordren:

Din opgave

Skriv en anmeldelse af 'Kopierne'. I din anmeldelse skal du:

- give et resume af "romanens" handling
- indsætte faktaoplysninger, fx forfatter, illustrator, sidetal, forlag, udgivelsesår og pris
- redegøre for "romanens" vigtigste temaer
- indsætte et citat fra "romanen"
- skrive tre argumenter for, at andre unge skal læse netop denne "roman".

Læreren har valgt at opstille fem punkter, der kan støtte Sofie og de andre elever i, hvilket indhold de skal udvikle til deres tekst. Gennem punkterne giver læreren eksplicit instruktion i, hvad teksten skal indeholde, samtidig med at punkterne fungerer som kriterier for opgaven. De kan bruges som en form for tjekliste undervejs i skriveprocessen. Desuden får Sofies klasse allerede nu informationer om krav til layout og tekstens omfang (de præsenteres her under færdiggørelsesfasen).

Læreren har valgt at støtte Sofie og resten af klassen ved at præcisere, hvad en god anmeldelse skal indeholde. Dette læser Sofie også med sin oplæsningsfunktion. Det står i samme dokument som introduktionen og skriveordren (kriterierne for en god anmeldelse inkl. sprogbrug står her under revideringsfasen).

2) Fremstillingsfasen

Sofie og de af hendes klassekammerater, der har brug for det, starter på at producere en fælles tekst sammen med læreren på klassens skærm. Læreren viser dem bidder fra en modeltekst af en anmeldelse. Sofie går så i gang med sit udkast til sin anmeldelse ved at kopiere de fem punkter læreren har sendt til hende og klassen over i sit eget dokument. Hun bruger dem som overskrifter til at skrive dele af sin tekst en del ad gangen. Sofie skriver sin tekst med brug af ordforslagsfunktion.

Der er en anden ordblind elev i Sofies klasse, der foretrækker, at punkterne allerede er placeret i den rigtige rækkefølge i en skriveramme. Det kan alle elever i klassen vælge at bruge, hvis det støtter deres fremstilling af tekstdele og udkast. Læreren skriver ind imellem

forslag til sætningsstartere ind i skriverammen.

Efter noget tid har Sofie skrevet det, hun kan komme i tanker om til hvert punkt. Hun går lidt i stå og åbner så sin digitale udgave af 'Kopierne' og finder også den fysiske udgave af romanen frem. Det hjælper hende til at komme i tanker om mere til sit resumé. Læreren kommer forbi Sofies plads og foreslår hende også at kopiere den bid af skriveopgaven med overskriften 'En god anmeldelse indeholder' over i sit dokument. Hun lytter igen til dét læreren har skrevet og opdager, at hun endnu ikke har skrevet et eksempel fra handlingen, så det går hun i gang med.

3) Revideringsfasen

Når Sofie og hendes klassekammerater skal revidere deres tekstudkast, gentager læreren, hvad en god anmeldelse indeholder. Det har Sofie både hørt fra læreren og læst med sin oplæsningsfunktion sammen med introduktionen til skriveopgaven. Her præciserer læreren, hvilken sprogbrug Sofie skal vælge til de forskellige dele af anmeldelsen, hvordan hun skriver resumé og vurderer. Klassen tager en stund fælles fra det individuelle skrivearbejde for sammen at brainstorme om, hvilke ord og udtryk en anmelder kan bruge til at begrunde sin vurdering.

En god anmeldelse indeholder

Anmeldelse:

- en præsentation af fakta (forfatter, forlag, udgivelsesår, sidetal, pris)
- et kort resumé af handlingen
- eksempler fra handlingen
- en omtale af de vigtigste temaer
- en personlig og generel vurdering af bogens indhold, kvalitet og budskab

Sproget i en anmeldelse er både beskrivende og vurderende. Man bruger neutrale ord til faktuelle oplysninger om fx længde, genre og tema og mere personligt sprogbrug i vurderingen.

Resumé:

Et resumé er en kort gengivelse af handlingen i teksten. Resumeet skrives i en neutral tone, og det skal give læseren et klart indtryk af handlingen uden at afsløre pointer og afslutning. Når man skal skrive et resumé, skal man nøje udvælge de vigtigste områder og markere og notere de nøgleord, som er centrale for indholdet og budskabet i teksten.

Vurdering:

Anmeldelser bruges af mange som en appetitvækker eller anbefaling, før man læser en roman, ser en film, køber et spil osv. Det har derfor stor betydning, hvilke ord og udtryk man anvender i sin anmeldelse.

Det er vigtigt, at anmelderen begrunder sin vurdering med konkrete eksempler, uanset om vurderingen er positiv eller negativ.

Herefter tildeles eleverne en makker, og de giver hinanden feedback på deres tekstudkast ved at bruge kriterierne i den skriveopgave. Sofies makker deler sit udkast med hende digitalt, og hun bruger sin oplæringsfunktion til at læse og lytte til makkerens tekst. De vælger at arbejde med ét kriterie ad gangen og starter med at se efter, om de har opfyldt kriteriet om at præsentere fakta, før de fortsætter med de øvrige punkter fra lærerens oplæg. Sofie og hendes makker opdager også, at de kan bruge punkterne fra lærerens oplæg til at lave en relevant rækkefølge i deres tekst, så de flytter rundt på dele af teksten.

4) Færdiggørelsesfasen

Til sidst i skrivearbejdet gør læreren igen Sofie og resten af klassen opmærksom på, hvilke kriterier læreren har udvalgt som fokus for deres korrektur mht. retskrivning. Eleverne får disse 9 opmærksomhedspunkter.

Retskrivning:

- Begynd med stort efter punktum
- Bland ikke nutid og datid
- Skriv egennavne med stort begyndelsesbogstav
- Skriv "i" med stort ved personer i 3. person
- Vær opmærksom på forskellen på: egentlig - enlig - endelig
- Vær opmærksom på: får - for
- Vær opmærksom på: at - og
- Vær opmærksom på forskellen på: lægge - ligge
- Vær opmærksom på forskellen på: hans/hendes/sin

Sofie bruger sin oplæringsfunktion til at læse og lytte efter et opmærksomhedspunkt ad gangen og retter sin tekst til ved hjælp af sin ordforslagsfunktion, og de huskeregler hun har fra læreren. Sofie skal arbejde sammen med en makker om at give hinanden feedback ud fra kriterierne til færdiggørelse af teksten; layout og retskrivning. Ud over opmærksomhedspunkterne for retskrivning har Sofie også informationer om, hvordan hun skal sætte og rette sine kommaer. Under overskriften 'Sæt kommaer' har læreren indsat en grafisk model med 8 komma-regler i dokumentet, der indeholder skriveordren. Sofie bruger igen sin oplæringsfunktion til at lytte til en sætning ad gangen. Hun følger med i teksten, laver grammatisk analyse af sætningen og sætter komma. Sofies fokus for korrektur er i denne opgave svarende til mål for klassetrinnet. De stavefejl, hun derudover kan lave grundet sin ordblindhed og brug af ordforslagsfunktion, har læreren valgt at se bort fra i dette skriveforløb.

Sofies færdige tekst

Kopierne faldt fra hinanden

Af: [redacted] 2021

Ungdomsromanen "Kopierne" fra 2010 er skrevet af Jesper Wung-Sung. Den udkom i 2015, som en grafisk roman illustreret af Søren Jessen. Prisen er fra 200 kr. til næsten 300 kr.

Det er en 111 sider lang roman, som i starten er overraskende og spændende, men efterhånden bliver mere og mere mærkelige, og handlingen bliver sværere og sværere at følge med i. Illustrationerne understreger handlingen godt, da de ligesom handlingen bliver mere og mere sammenhængende og langt ude, fra side til side.

Kopierne handler om en helt almindelig dreng, som hedder Jonas, går til fodbold og er vild med en pige. En helt almindelig dag, hvor han lige har vundet en fodboldkamp og alt er godt, kommer han hjem og oplever at alt falder fra hinanden. Hans forældre opfører sig meget mærkeligt. De gider ikke at lukke ham ind i huset. Han kan se en anden dreng inden i huse som ligner ham selv... men lige efter kommer en varevogn og to mænd springer ud af den og prøver at tage Jonas med dem. Jonas forstår ingenting og hans tanker beskrives klart i bogen:

"Hvem var mændene? Hvem var drengen, der lignede mig på en prik? Hvem var denne her dreng? Hvad var der i vejen med mor og far? Hvis det var mor og far? Hvis det ikke bare var nogen, der så ud som mor og far på en prik? Hvis alt ikke bare var noget, der så ud som noget?"

Her kommer et af bogens temaer tydeligt frem, hvad er egentlig virkeligt her i livet, hvad hvis alt, hvad vi tror på, er noget vi bilder os ind.

I bogen fortsætter handlingen. Jonas flygter ind i en skov hvor han møder to drenge, Ian og Ronnie. De fortæller Jonas, at han er en kopi, og det er de også. Jonas fortæller dem også, hvad der er sket inden han flygtede, og Ian og Ronnie fortæller at de to mænd, der kom ud af vognen, var KB'erne, det er dem som de, og nu også Jonas, flygter fra. De skal prøve at finde et skib, som Ian og Ronnie har hørt om, og som kan redde dem. På deres rejse til skibet, sker der mange ting, som jeg ikke vil røbe her, men hvis du er til vilde eventyr, som bevæger sig langt ud i det blå og bliver nogle mærkelige, så kan det være at bogen er noget for dig.

Et andet tema er venskab, som tydeligt kommer frem i den måde drengene hjælper og støtter hinanden i deres ensomhed.

Romanen er, som nævnt tidligere, en grafisk roman og ikke den oprindelige roman. Så hvis du er til billeder og ikke bare en masse tekst, så tror jeg, at bogen er noget for dig. Det er ikke helt ligesom en tegneserie, fordi den er ikke opstillet i rammer, i hvert fald ikke så meget, der er meget bare et stort billede på siden.

Jeg giver denne roman 3 ud af 5 stjerner, fordi den igennem handlingen falder mere og mere fra hinanden men trods alt har nogle gode temaer, som er vigtige for os unge mennesker i dag.

Evaluering

Sofie og hendes klassekammerater skal nu bytte boganmeldelser med en ny makker fra parallelklassen, som også har skrevet anmeldelser, men om en anden bog. Sofies får både en printet og digital udgave af makkerens anmeldelse, så hun kan læse den med sin oplæsningsfunktion.

Sofie og de andre elever skal også sende deres færdige tekst til læreren. Læreren vil evaluere på resultatet af skriveopgaven, for at se om læreren skal justere sin planlægning, gennemførelse og evaluering af næste skriveforløb. Og for at se, om der er særlige opmærksomhedspunkter, der skal være fokus for den næste korte og længere skriveøvelse. Læreren kan nu se, at Sofie lever op til kriterierne for indhold i en anmeldelse; hun præsenterer fakta, giver et resumé, indsætter et

citater fra teksten og skriver om tekstens temaer. Hun har også tre argumenter for at modtageren skal læse 'Kopierne'. Læreren ser også, at Sofie er i stand til at skabe sammenhæng i teksten fx med sætningen 'I bogen fortsætter handlingen.' Læreren finder også eksempler på, at Sofie kan skrive med dybere sætningsstruktur med flere underordninger fx her: 'Jeg giver denne roman 3 ud af 5 stjerner, fordi den igennem handlingen falder mere og mere fra hinanden men trods alt har nogle gode temaer, som er vigtige for os unge mennesker i dag.' Og at hun bruger indskudte sætninger på skrift fx 'Romanen er, som nævnt tidligere, en grafisk roman og ikke den oprindelige roman.'

Læreren ser, at Sofie har enkelte stavfejl. Men læreren ser også, at hun har udnyttet færdiggørelsesfasen til at få stavet korrekt ved de opmærksomhedspunkter for retskrivning, som klassen har fået stillet: Der er tre eksempler på, at hun anvender at korrekt i sætninger, hvor man (talesprogligt) kunne tro, der skal stå og fx i sætningen '...og prøver at tage Jonas med dem.' Læreren ser eksempler på, at Sofie skriver *hans* og *for* korrekt fremfor *sin* og *får*, at hun skriver egenavne med stort, og at teksten har mange eksempler på korrekt Kommatering.

Spørgsmål til støtte i planlægning, gennemførelse og evaluering af et skriveforløb

Nedenstående spørgsmål er formidlet til, at dansklærere og læsevejledere kan bruge dem som støtte til at planlægge, gennemføre og evaluere et skriveforløb med inspiration fra denne case. Spørgsmålene tager udgangspunkt i anbefalinger fra Dansk Undervisningsvejledning (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019, s. 45).

Før-fasen

- Hvorfor skal eleverne fremstille teksten?
 - For at påvirke, udveksle information eller holde kontakt, reflektere og selvkommunikere, lagre og organisere viden, vidensudvikle, konstruere og digte fantasiverden?
- Hvad skal teksten bruges til, og hvem skal læse den?
Tydeliggør formål og modtager
- Hvordan klargør jeg mål og kriterier for opgaven skriftligt i en tjekliste eller skriveordre?
- Hvordan støtter jeg eleverne i at have et indhold at skrive om? Fx brainstorm eller mindmap?
 - At komme på nye idéer
 - At aktivere viden og erfaringer fra emner og oplevelser klassen har haft
- Hvilke ord og formuleringer er hensigtsmæssige i denne fremstillingsform?
 - Hvordan gør jeg ord og formuleringer tilgængelige til brug i elevernes egne tekster?
- Hvordan støtter jeg eleverne i at skrive i en form, der passer til tekstens formål?
- Har jeg eller kan jeg lave en egnet ramme for tekstens struktur og sprog? Hvilken og hvordan gør jeg den tilgængelig for eleverne? Fx skriveramme og sætningsstartere?

Fremstillingsfasen

- Hvordan kan vi bruge forberedelsen, så eleverne kommer i gang med at producere udkast?
- Skal der være en aktivitet med at skrive en fælles tekst?
- Skal der være en aktivitet med at bruge en modeltekst?
- Skal (nogle) elever bruge en skriveramme til deres udkast?
- Hvordan adskiller struktur og sproglige træk sig fra andre fremstillingsformer? Og hvordan gør jeg eleverne bevidste om det?

- Hvordan støtter jeg, at eleverne kan anvende disse træk i egen tekst?
- Er der brug for at eleverne gøres bevidste om sammenhæng mellem flere modaliteter i teksten for at opfylde formålet med det skriftlige produkt? Hvordan gør jeg det? Fx skrift og billede?

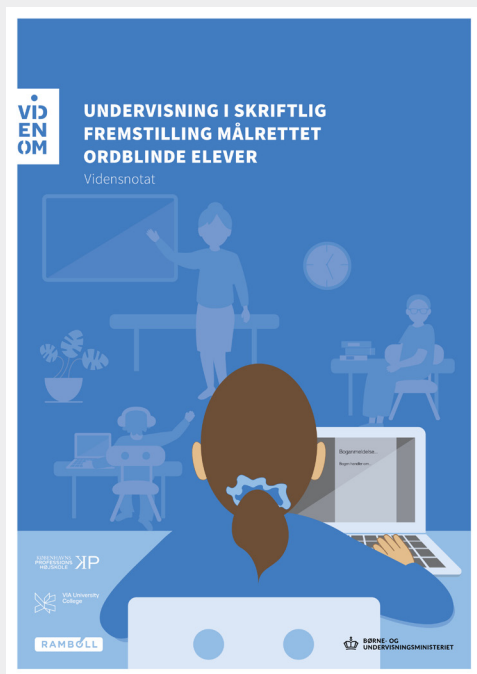
Revideringsfasen

- Hvordan skal eleverne læse og lytte deres egne tekster igennem med en modtagers øjne?
- Hvordan skal eleverne støttes i at give og modtage respons?
- Hvornår i processen skal eleverne arbejde med revidering?
- Hvordan støtter jeg eleverne i at fokusere på, hvordan formål, indhold og struktur spiller sammen?
- Hvordan kan jeg opmuntre eleverne til at bruge skriveordren/tjekliste til at revidere deres produkter?

Færdiggørelsesfasen

- Hvordan støtter jeg, at eleverne oplever korrekturfasen som adskilt fra fremstilling og revidering?
- Hvordan kan jeg gøre det tydeligt, at korrekthed og layout hører til sidste led i færdiggørelsen?
- Hvilke fokusområder for sproglig korrekthed skal eleverne arbejde med i deres egne tekster? Fx bøjningsendelser, sær- og sammenskrivninger, brug af stort begyndelsesbogstav, tegnsætning m.m.
- Skal der være udvalgt(e) færre (ét eller få) fokusområder for korrekturarbejdet for nogle af de ordblinde elever?
- Hvilke fokusområder til hvem?
- Hvordan skal eleverne præsentere deres tekster for modtagere på en måde og i en situation, der passer til teksttypen?
- Hvordan skal eleverne støttes i at layoute deres tekster?

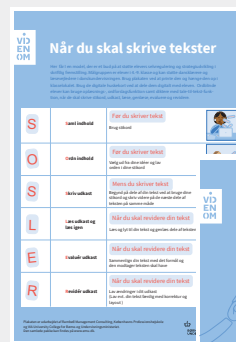
Du står med en del af en samlet videnspakke

Vidensnotat

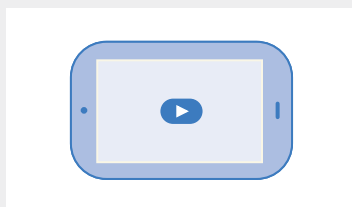

3 artikler

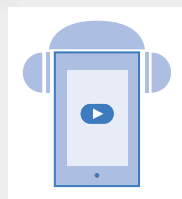

En plakat
Den enkle
skrivemodel

En plakat
SOSLER

En film

En podcast

2 cases og spørgsmål
til refleksion

Du kan finde udgivelser og produkter om *Viden Om Undervisning i skriftlig fremstilling målrettet ordblinde elever* på www.emu.dk.